

Wyrok Sądu Najwyższego

z dnia 16 listopada 2015 r.

V KK 329/15

Przewodniczący: Sędzia SN Henryk Gradzik.

Sędziowie SN: Barbara Skoczowska (spr.), Eugeniusz Wildowicz.

Sąd Najwyższy w sprawie M. P. skazanego z art. 190a § 1 k.k. w zw. z art. 91 § 1 k.k. po rozpoznaniu w Izbie Karnej na rozprawie w dniu 16 listopada 2015 r., kasacji, wniesionej przez obrońcę skazanego od wyroku Sądu Okręgowego w Z. z dnia 5 maja 2015 r. utrzymującego w mocy wyrok Sądu Rejonowego w Ż. z dnia 1 grudnia 2014 r., uchyła zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi Okręgowemu w Z. do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym.

UZASADNIENIE

Sąd Rejonowy w Ż., wyrokiem z dnia 1 grudnia 2014 r., uznał M. P. za winnego popełnienia 5 przestępstw wyczerpujących dyspozycję art. 190a § 1 k.k., a polegających na tym, że:

1. w okresie od 6 czerwca 2011 r. do dnia 20 marca 2012 r. w S. woj. L., uporczywie nękał B. N. oraz jej dzieci I. P., E. P., M. P. i B. P. poprzez grożenie wymienionym pozbawieniem życia oraz publicznie wyzywał słowami powszechnie uznawanymi za wulgarne i obelżywe, wskutek czego wzbudził u pokrzywdzonej B. N. uzasadnione okolicznościami poczucie zagrożenia oraz istotnie naruszył jej prywatność działając na szkodę B. N.;
2. w okresie od 6 czerwca 2011 r. do dnia 20 marca 2012 r. w S. woj. L., uporczywie nękał I. P. oraz jej matkę B. N. i rodzeństwo E. P., M. P. i B. P. poprzez grożenie wymienionym pozbawieniem życia oraz publicznie wyzywał słowami powszechnie uznawanymi za wulgarne i obelżywe, wskutek czego wzbudził u pokrzywdzonej I. P. uzasadnione okolicznościami poczucie zagrożenia oraz istotnie naruszył jej prywatność działając na szkodę I. P.;
3. w okresie od 6 czerwca 2011 r. do dnia 20 marca 2012 r. w S. woj. L., uporczywie nękał E. P. oraz jej matkę B. N. i rodzeństwo I. P., M. P. i B. P. poprzez grożenie wymienionym pozbawieniem życia oraz publicznie wyzywał słowami powszechnie uznawanymi za wulgarne i obelżywe, wskutek czego wzbudził u pokrzywdzonej E. P. uzasadnione okolicznościami poczucie zagrożenia oraz istotnie naruszył jej prywatność działając na szkodę E. P.;
4. w okresie od 6 czerwca 2011 r. do dnia 20 marca 2012 r. w S. woj. L., uporczywie nękał małoletnią B. P. oraz jej matkę B. N. i rodzeństwo I. P., M. P. i E. P. poprzez grożenie wymienionym pozbawieniem życia oraz publicznie wyzywał słowami powszechnie uznawanymi za wulgarne i obelżywe, wskutek czego wzbudził u pokrzywdzonej B. P. uzasadnione okolicznościami poczucie zagrożenia oraz istotnie naruszył jej prywatność działając na szkodę B. P.;
5. w okresie od 6 czerwca 2011 r. do dnia 20 marca 2012 r. w S. woj. L., uporczywie nękał małoletniego M. P. oraz jego matkę B. N. i rodzeństwo I. P., B. P. i E. P. poprzez grożenie wymienionym pozbawieniem życia oraz publicznie wyzywał słowami

powszechnie uznawanymi za wulgarne i obelżywe, wskutek czego wzbudził u pokrzywdzonego M. P. uzasadnione okolicznościami poczucie zagrożenia oraz istotnie naruszył jego prywatność działając na szkodę M. P.; co stanowiło ciąg przestępstw z art. 190a § 1 k.k. w zw. z art. 91 § 1 k.k. i za to na podstawie art. 190a § 1 k.k., przy zastosowaniu art. 91 § 1 k.k. wymierzył mu karę roku pozbawienia wolności.

Apelacje od tego wyroku wnieśli oskarżony oraz jego obrońca. Obrońca zarzucił błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia oraz rażąco niewspółmierność orzeczonej kary, natomiast oskarżony podniósł zarzuty naruszenia przepisów postępowania oraz obrazę prawa materialnego przez przyjęcie, do ustalonego stanu faktycznego, że oskarżony dopuścił się 5 występków, zamiast jednego przestępstwa z art. 190a § 1 k.k. Stawiając takie zarzuty skarżący wnieśli o uniewinnienie oskarżonego lub uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania ewentualnie o zmianę orzeczenia poprzez warunkowe zawieszenie wykonania orzeczonej wobec niego kary pozbawienia wolności.

Sąd Okręgowy w Z., wyrokiem z dnia 5 maja 2015 r., utrzymał w mocy zaskarżony wyrok, uznając apelacje oskarżonego i jego obrońcy za oczywiście bezzasadne.

Obrońca skazanego zaskarżył powyższy wyrok kasacją. Zarzucając "rażące naruszenie przepisów prawa materialnego, mające istotny wpływ na treść zaskarżonego wyroku, a mianowicie art. 11 § 1 k.k., art. 190a § 1 k.k. oraz art. 91 § 1 k.k., przez wyrażenie błędnego poglądu, że oskarżony M. P., działając na szkodę kilku pokrzywdzonych popełnił pięć przestępstw zakwalifikowanych jako ciąg przestępstw z art. 91 § 1 k.k., gdy w istocie, z uwagi na zbieżność rodzajową zachowań objętych postępowaniem, które miały być popełnione w tym samym czasie i w tożsamy okolicznościach, zachowania te należałoby kwalifikować jako jedno przestępstwo trwałe z art. 190a § 1 k.k."

Podnosząc ten zarzut obrońca wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w Z. do ponownego rozpoznania.

Prokurator Prokuratury Okręgowej w Z., w pisemnej odpowiedzi na kasację, wniósł o jej uwzględnienie.

Na rozprawie kasacyjnej prokurator Prokuratury Generalnej wniósł o oddalenie kasacji jako oczywiście bezzasadnej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Kasacja obrońcy M. P. jest zasadna.

W niniejszej sprawie doszło faktycznie do naruszenia przepisów prawa karnego materialnego, gdyż orzekający w sprawie Sąd Rejonowy w Ż. nieprawidłowo przyjął, że zachowania M. P. objęte postępowaniem, stanowiły pięć odrębnych przestępstw popełnionych w warunkach ciągu przestępstw z art. 91 § 1 k.k., a nie jednego czynu kwalifikowanego z art. 190a § 1 k.k., natomiast Sąd odwoławczy zaakceptował taką ocenę prawną zachowania oskarżonego. Analiza uzasadnień wyroków obu instancji wskazuje, że Sąd I instancji w zasadzie w ogóle nie uzasadnił podstawy prawnej swojego rozstrzygnięcia, arbitralnie stwierdzając, iż oskarżony dopuścił się pięciu przestępstw z art. 190a § 1 k.k., a rozważania Sądu odwoławczego, odnoszące się do podniesionego w apelacji oskarżonego zarzutu z tym związanego, są wyjątkowo krótkie, lakoniczne i nie oddają istoty problemu występującego w tej sprawie, a związanego z jednością i wielością przestępstw.

Przypomnieć należy, że zgodnie z treścią art. 11 § 1 k.k. ten sam czyn stanowić może tylko jedno przestępstwo. Stosowanie się do tej zasady zazwyczaj nie nastęrcza problemów, gdy przedmiotem sprawy jest jeden czyn w sensie naturalnym, jednakże niejednokrotnie występują trudności w ustaleniu, czy zostało popełnione jedno czy też więcej przestępstw w sytuacji, gdy mamy do czynienia z czynem złożonym z wielu zachowań powiązanych ze sobą prawną (sztuczną) jednością czynu, przewidzianą przez prawo materialne. Czynienie prawidłowych ustaleń w tym zakresie ma duże znaczenie, szczególnie gdy weźmie się pod uwagę, że obowiązkiem sądu jest nie tylko osądzenie całości czynu będącego przedmiotem procesu, ale również nierozbijanie prawnej jedności czynu, z uwagi na niepodzielność przedmiotu procesu, w celu poddania poszczególnych czynów (zachowań) odrębnemu osądzeniu.

Przepis art. 190a § 1 k.k. został wprowadzony do Kodeksu karnego ustawą z dnia 25 lutego 2011 r. o zmianie ustawy Kodeks karny (Dz. U. Nr 72, poz. 381), która weszła w życie 6 czerwca 2011 r. i dotyczy zjawiska zwanego stalkingiem. Zgodnie z tym przepisem odpowiedzialności karnej podlega ten, kto przez uporczywe nękanie innej osoby lub osoby jej najbliższej wzbudza u niej uzasadnione okolicznościami poczucie zagrożenia lub istotnie narusza jej prywatność. Z uwagi na to, że w pojęciu nękania mieści się powtarzalność zachowań sprawcy, należy stwierdzić, że przestępstwo z art. 190a § 1 k.k., będące przedmiotem niniejszej sprawy, charakteryzuje się właśnie tzw. prawną jednością czynu, w świetle której wielokrotność powtarzających się zachowań przestępczych, skierowanych nawet przeciwko różnym dobrom, stanowi jedno przestępstwo wieloczynowe (zbiorowe). Podstawą faktyczną odpowiedzialności jest w tym wypadku zbiór zachowań w sensie naturalnym stanowiący jeden czyn w znaczeniu prawnym, czyli jedną podstawę odpowiedzialności.

Z punktu widzenia niniejszej sprawy istotne jest również wskazanie na przedmiot czynności wykonawczej przestępstwa z art. 190a § 1 k.k. Może nim być każdy człowiek, z tym, że przepis ten przewiduje, iż w tej roli może występować "inna osoba", wobec której wymierzone jest nękanie lub "osoba jej najbliższa". Pojęcie osoby najbliższej zdefiniowane jest w art. 115 § 11 k.k. Uczynienie przez ustawodawcę przedmiotem czynności sprawczej także osoby najbliższej pokrzywdzonego niewątpliwie związane jest z naturą tego zjawiska. Sprawca (stalker), jak wynika z praktyki, niejednokrotnie w celu pogwałcenia osoby nękaną poprzez naruszenie jej wolności osobistej oraz prywatności, bezpośrednio oddziałuje na osoby szczególnie bliskie pokrzywdzonego, głównie dziecko czy partnera. Ma to na celu wywołanie u niej niepokoju, skrępowania, wywarcie presji czy zademonstrowanie przewagi siły, a tym samym wzbudzenie większego poczucia zagrożenia i bezbronności (por. P. Furman, Próba analizy konstrukcji ustawowej przestępstwa uporczywego nękania z art. 190a k.k., CzPKiNP 2012, z. 3, str. 46-47; M. Jachimowicz, Przestępstwo stalkingu w świetle noweli do kodeksu karnego, WPP 2011, z. 3, str. 40).

Przestępstwo nękania (stalkingu) z uwagi na to, że występuje nie tylko w relacjach partnerskich, ale również rodzinnych może powodować, iż osobą nim pokrzywdzoną będzie nie tylko jedna osoba, ale również więcej osób. Będzie to miało miejsce wówczas, gdy zamiarem sprawcy będzie nękanie (dręczenie, dokuczenie, niepokojenie) nie tylko jednej konkretnej osoby, ale większej liczby osób połączonych ze sobą węzłem bliskości w rozumieniu art. 115 § 11 k.k., a jego działania nakierowane na różne osoby wywołają u nich

skutek, o którym mowa w przepisie art. 190a § 1 k.k. W zależności więc od ustaleń faktycznych dokonanych w konkretnej sprawie, zachowania oskarżonego polegające na nękanii więcej niż jednej osoby, mogą stanowić jedno przestępstwo z art. 190a § 1 k.k. lub też tyle przestępstw, ilu jest pokrzywdzonych, których dobra prawne zostały naruszone. Z treści przypisanych M. P. przestępstw oraz uzasadnień wyroków obu sądów wynika, że zachowania podejmowane przez niego wynikały z jednego konfliktu istniejącego pomiędzy nim, a wszystkimi pokrzywdzonymi będącymi jego dziećmi i ich matką, była jego konkubina i zostały podjęte dokładnie w tym samym czasie i miejscu. Mimo, że każde z przypisanych 5 przestępstw wyodrębnione zostało pod kątem różnych osób pokrzywdzonych, to każdy z tych czynów dotyczy tych samych zachowań M. P. opisanych w identyczny sposób. Każda z osób pokrzywdzonych jednym przestępstwem występuje równocześnie jako osoba najbliższa pokrzywdzonego kolejnym, odrębnym przestępstwem. Zachowania M. P. skierowane były łącznie przeciwko wszystkim pokrzywdzonym, związanym ze sobą więzami rodzinnymi, niezależnie od tego kogo bezpośrednio dotyczyły i mimo, że naruszały dobra prawne każdego z pokrzywdzonych, stanowiły jedno przestępstwo z art. 190a § 1 k.k. Podkreślić należy, że wbrew twierdzeniom Sądu odwoławczego, w ustalonym stanie faktycznym, nie jest możliwe wyraźne oddzielenie zachowania oskarżonego skierowanego wobec wszystkich pokrzywdzonych, do każdego pokrzywdzonego z osobna.

Sąd Najwyższy stwierdzając, że zaistniała w sprawie obraza prawa materialnego, tj. art. 11 § 1 k.k. i art. 190a § 1 k.k., która miała niewątpliwie istotny wpływ na treść orzeczenia, uchylił zaskarżony wyrok i sprawę przekazał Sądowi Okręgowemu w Z. do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym, który stosownie do treści art. 442 § 3 k.p.k. uwzględni powyższe wskazania. Wprawdzie to Sąd Rejonowy w Ż. dopuścił się tych uchybień, to nie zachodzi konieczność uchylenia również wyroku tego Sądu. Sąd odwoławczy, który zresztą nie zauważył tak rażącego naruszenia prawa, jest obecnie władny do wydania orzeczenia zgodnego z prawem karnym materialnym.

Mając powyższe na uwadze, Sąd Najwyższy orzekł jak w części dyspozytywnej wyroku.